

बुरशीच्या संवर्धनातून लष्करी अळीचे नियंत्रण

मक्यावरील मित्रबुरशीप्रस्त लष्करी अळी.

(छायाचित्रे : तुषार उगले)

मित्रबुरशीचे संवर्धन कसे करावे ?

प्रत्येक भागातील भौगोलिक परिस्थिती, हवामान यानुसार आढळणाऱ्या या बुरशीच्या स्थानिक प्रजातींचे संवर्धन होणे गरजेचे आहे. शेतकऱ्यांनी अशा रोगग्रस्त अळ्या जवळपासच्या सूक्ष्मजीवशास्त्र प्रयोगशाळेत पाठवल्यास तेथील तज्ज्ञांकरवी या बुरशीच्या प्रजातींचे योग्य निदान होऊ शकते. प्रयोगशाळेतही असा प्रकारे संवर्धन करणे सोपे होईल. याद्वारे महाराष्ट्रातील सर्व भागांत आढळणाऱ्या अशा बुरशीच्या स्थानिक प्रजातींचे कल्चर उपलब्ध होईल. याचा वापर भविष्यातील संशोधन कार्यात तसेच या बुरशीचा व्यवसायिक वापरासाठी होऊ शकतो. ज्या भागात अशा प्रकारच्या रोगग्रस्त अळ्या आढळत आहेत, त्या शेतात येथून पुढील काळात रासायनिक बुरशीनाशकांचा वापर कमी किंवा नियंत्रित स्वरूपात केल्यास पुढील काळात त्या भागात अनुकूल वातावरणात या मित्रबुरशीचा आढळ पुन्हा होऊ शकतो. त्यातून एकूणच जैविक कीड नियंत्रणाबद्दलचे गैरसमज दूर होऊ शकतात. यातून जैविक नियंत्रणास प्रोत्साहन मिळून शेतकऱ्यांमध्ये जागृती तयार होईल.

प्रयोगशाळेत मित्रबुरशीचे संवर्धन.

मित्रबुरशीचा संसर्ग झालेली अळी.

जालना भागात मित्रबुरशीचा संसर्ग झालेल्या लष्करी अळ्या

संभ्रम शेतकऱ्यांच्या मनात आहेत.

मित्रबुरशी वाढण्याची कारणे

- सध्या सर्वत्र पिकांची वाढ चांगल्या प्रकारे झाली असून, त्याचा फायदा आर्द्रता तयार होण्यासाठी मिळत आहे. सप्टेंबर महिन्याच्या सुरुवातीपासून पडणारा तसेच ऑगस्टमध्ये पडलेला पाऊस या मित्रबुरशीचा संसर्ग वाढण्यासाठी अनुकूल आहे.

- जमिनीत ओलावा देखील बऱ्यापैकी असून, जमिनीलगत आर्द्रता टिकून राहण्यास मदत होत आहे.
- सोयाबीन, भुईमूग, मका अशा पिकांमध्ये केनांपी वाट झाल्यानंतर बुरशीचा संसर्ग झपाट्याने होतो.
- तसेच या पिकांमध्ये शक्यतो कोणत्या रासायनिक बुरशीनाशकांची फवारणी झालेली नसावी. त्यामुळे या मित्र बुरशीची वाढ झपाट्याने झालेली दिसते.
- या बुरशी निसर्गतः चांगल्या प्रकारे वाढतात. त्यासाठी मात्र अनुकूल वातावरण हवे.
- अमेरिकन लष्करी अळीसह सोयाबीन पिकात केसाळ अळी तसेच नाशिक विभागात द्राक्षामध्येही छाटणीपूर्व परिस्थितीत आढळणारी स्पोंडोपेट्रा लिट्युरा या वातावरणात बुरशी प्रादुर्भावित झालेली दिसत आहे.

मित्रबुरशीचे फायदे

या बुरशीपासून मिळणारे नियंत्रण हे एक प्रकारे नैसर्गिक असून, एकात्मिक कीड

व्यवस्थापनामधील जैविक नियंत्रणाचा तो भाग आहे. यातून बोध घेतल्यास जैविक घटकांचा वापर वाढून रासायनिक कीडनाशकांचा वापर कमी होऊन कमी खर्चात नियंत्रण चांगल्या प्रकारे मिळवता येईल. रोगग्रस्त अळ्यांपासून या बुरशीचा संसर्ग अन्य निरोगी अळ्यांना देखील होत आहे. रोगग्रस्त अळीद्वारे बुरशीचे बीजाणू हवेतून सहजपणे पसरत आहेत. सध्या पडणाऱ्या पावसामुळेही त्यांचा प्रसार

झपाट्याने होतोय. त्यामुळे शक्य आहे तिथे शेतकऱ्यांनी त्यांचा पुरेपूर वापर करून घेतला पाहिजे. तसेच अशा बुरशीजन्य कीटकनाशकांचा वापर केल्यास अजून चांगले परिणाम मिळू शकतात.

✉ : तुषार उगले, १४२०२३३४६६ (सहायक प्राध्यापक, कीटकशास्त्र विभाग, के. के. वाघ कृषी महाविद्यालय, नाशिक)

झालेली रोगबाधित अळी अशा प्रकारची लक्षणे दाखविते.

द्राक्षावरील स्पोंडोपेट्रा लिट्युरावर मित्रबुरशीचा संसर्ग.

भुईमुगावर स्पोंडोपेट्रा लिट्युरा किडीचा प्रादुर्भाव.

संजीवके

- खरेदीवेळी पक्के बिल घ्यावे. ► बॅन किंवा 'रेस्ट्रिक्टेड' आहे का पाहावे. ► लेबल क्लेम वाचावेत. ► पुरेशा ज्ञानाशिवाय रसायने एकमेकांत मिसळू नयेत. ► रसायनांचा गट तपासावा. ► पीएचआय, एमआरएल तपासावेत.

- मधमाशी, मित्रकीटकांना हानिकारक कीडनाशकांचा वापर टाळावा.
- पीक फुलारा अवस्था लक्षात घेऊन कीडनाशकांचा समंजस वापर करावा.